

فصل دوم

نژادهای گوسفند و بز

تدوین و تالیف

داود صیدی، اسماعیل صادقیان، ابوالقاسم اقباله، مهناز صالحی

نژادهای گوسفند و بز

گله‌داری در ایران توسط عشایر پایه‌گذاری و به تدریج در میان روستاییان به صورت پرورش گوسفند و بز مرسوم شده است. در طول تاریخ غالب پرورش دهندگان نیازهای غذایی، پوشاکی و سکونتی خود را از تولیدات گوسفند و بز تامین نموده و انتظار عاطفی و اقتصادی آنان از گله‌داری عمدتاً در جهت رفع کلیه نیازهای زندگی شبانی و روستایی بوده است، لذا انواع گوسفند و بز به صورت چند منظوره پرورش داده شود. این سیاست بهره‌برداری ایجاب نموده که از گوسفند و بز، شیر و فرآورده‌های لبنی، گوشت، پشم، کرک و مو انتظار داشته و نهایتاً علی‌رغم تفاوت‌های ژنتیکی بین گوسفندان ایرانی، هدف پرورش در کلیه جمعیت‌های تولیدکننده تقریباً مشابه بوده است. بنابراین گوسفندان ایران به صورت یک منظوره پرورش داده نشده‌اند و بیشتر تابع پرورش چند منظوره بوده است. این مطلب وجه اختلاف اساسی بین روش پرورش نژادی جمعیت گله‌داری ایران با کشورهای پیشرفته در زمینه گوسفندداری می‌باشد. در نتیجه، در تقسیم‌بندی بر مبنای تولید نمی‌توان به مثابه کشورهای پیشرو عمل نمود.

۲-۱- طبقه‌بندی گوسفندان بومی ایران

گوسفندان ایران همگی به استثنای نژاد زل (بدون دنبه) و قره گل (نیم دنبه)، از جمله گوسفندان دنبه‌دار می‌باشند و به رنگ‌های مختلف سفید، سیاه، خرمایی، قهوه‌ای، نخودی، خاکستری و غیره دیده می‌شوند. گوسفندان بومی ایران را برحسب سفید یا رنگین بودن و نیز براساس وزن زمان بلوغ (سنگین، متوسط و سبک) می‌توان به صورت زیر طبقه‌بندی کرد:

		<u>گوسفندان ایران</u>	
<u>سبک: سنگسری، زندی، کردی</u>	<u>بدن رنگین</u>	<u>۱-دنبه‌دار</u>	
<u>متوسط: مغانی</u>			
<u>سنگین: شال، قزل، افشاری، مهربانی</u>			
<u>سبک: کلکوهی، فراهانی، بلوچی</u>	<u>بدن سفید</u>	<u>۲-نیم دنبه</u>	
<u>متوسط: ماکویی، کرمانی</u>			
<u>سنگین: لری، لری بختیاری، سنجابی</u>			
<u>قره گل</u>		<u>۲-نیم دنبه</u>	
<u>زل</u>		<u>بدون دنبه (دم دار)</u>	

۲-۲- انواع نژادهای گوسفندان ایرانی

به آن دسته از گوسفندان که در صفات ظاهری و ژنتیکی شبیه هم بوده و بتوانند این صفات را به نتاج بعدی منتقل نمایند، نژاد می‌گویند. ولی با توجه اینکه کمتر مطالعات منسجم و جامعی در مورد مشخصات فنوتیپی و ژنوتیپی گوسفندان ایران به عمل آمده، لذا بهتر است که در نام‌گذاری‌ها از اصطلاح نژاد بومی استفاده شود. بدیهی است که نژادهای متنوع گوسفند و بز ایرانی، بنابر ماهیت ژنتیکی، تغییرات محیطی و نوع پرورش دارای تفاوت‌هایی از نظر میزان نسبی نوع تولید هستند و لذا می‌توان آن‌ها را به شرح زیر تقسیم‌بندی کرد:

نژادهای بومی گوشتی: مغانی، شال، افشاری، کردی، لری، سنجابی، قزل، مهربانی، بختیاری، زل، دالاق، طالشی، ترکی قشقایی، زندی و کبوده شیراز
نژادهای بومی گوشتی - پوستی: قره گل، زندی و کبوده شیراز
نژادهای بومی گوشتی - پشمی: بلوچی، کلکوهی، ماکویی، کرمانی، نائینی، فراهانی و سنجابی
نژادهای بومی گوشتی - شیری: شال، افشاری، لری، سنجابی، قزل، مهربانی و لری بختیاری.

۲-۳- طبقه‌بندی بزهای بومی ایران

۱- بزهای شیری

در این بزها تولید شیر از سایر تولیدات برتر بوده و به خاطر همین ویژگی پرورش دهندگان علاقه‌مند به نگهداری این نوع بزها هستند، و در شرایط اقلیمی حاشیه خلیج فارس و دریای عمان نگهداری و پرورش داده می‌شوند و شامل بزهای نجدی، عدنی و تالی جزیره‌ای هستند.

۲- بزهای لیفی

این بزها به دو دسته مشخص تولیدکننده الیاف کرکی و الیاف موهر تقسیم می‌شوند. بزهای کرکی مانند بزهای کرکی کرمان، یزد و جنوب خراسان بیش‌تر در مناطق حاشیه کویر و بز مرغز که جزء دام‌های در خطر انقراض به حساب می‌آید و الیافی شبیه موهر تولید می‌کند، فعلاً در مناطقی از استان کردستان پرورش می‌یابد.

بزهای کرکی ایران و ویژگی‌های آنها

چنانچه قبلاً توضیح داده شد اغلب بزهای شیری تولیدکننده کرک نیز می‌باشند ولی چنانچه میزان تولید کرک در حد بالائی باشد استحصال می‌شود. این بزها در منطقه وسیعی از مناطق شرق به طرف مرکز ایران در اقلیم خشک و نیمه‌خشک در حواشی دشت‌های کویر لوت پرورش می‌یابند.

مهم‌ترین استان‌های پرورش‌دهنده بزهای کرکی که در همه یا قسمتی از مناطق آن پرورش بز کرکی رواج دارد به شرح زیر هستند:

۱- استان کرمان در اغلب مناطق

۲- استان یزد در اغلب مناطق

۳- استان خراسان: در جنوب خراسان شامل شهرهای نهبندان، بیرجند، قائنات، گناباد، طبس و فردوس

۴- استان هرمزگان: شمال استان هرمزگان (محل قشلاق پرورش دهندگان بز از استان کرمان)

۵- سیستان و بلوچستان: در همه مناطق استان به جز مناطق حاشیه دریای عمان

۶- استان اصفهان: نواحی از نائین، اردستان، نطنز و کاشان

۷- استان‌های قم و تهران (به طرق حاشیه کویر) و سمنان نواحی جنوب

نام این بزها بر اساس منطقه زیست، رنگ و شکل شاخ و گوش و غیره اسامی متفاوتی را پیدا کرده است. بدن و نقاط انتهایی دام اغلب به رنگ قهوه‌ای تیره یا سیاه است که حدود یک سوم از آن‌ها دارای نواری به رنگ‌های شکری یا خرمایی روشن است که در امتداد سر و صورت، گوش‌ها، ریش، زیرشکم، دست و پا، پشت کشاله ران تا ابتداء دم تداوم دارد. سایر رنگ‌ها مانند قهوه‌ای روشن، سفید، خاکستری و حنایی و... و یا مخلوطی از این رنگ‌ها نیز دیده می‌شوند، این بزها نیز ممکن است دارای نوار شکری و یا خرمایی روشن و یا سایر رنگ‌ها باشند. این رنگ‌ها در گله‌ها پراکنده و یا درصدهای متفاوت از هر رنگ است.

۳- بزهای شبیری - مویی

این بزها شیر و کرک کم‌تری نسبت به دو گروه فوق تولید می‌کنند. پرورش‌دهندگان این نوع بزها از تمام تولیدات آن‌ها استفاده می‌نمایند و بیشتر به شکل چند منظوره پرورش داده می‌شوند. اغلب بزهای مناطق مختلف کشور جزء این گروه هستند، ولی باتوجه به

شرایط محیطی دارای تنوع زیادی می‌باشند. در اغلب آنان الیاف از مو و کرک تشکیل شده که به دلیل میزان کرک پائین معمولاً کرک آن‌ها برداشت نمی‌شود. چون همه بزهای شیر - مویی ایران از لحاظ نژادی کاملاً شناسائی نشده‌اند، معمولاً هر بز به نام منطقه پرورش خود نام‌گذاری شده است. از جمله می‌توان به بزهای بومی سیستانی، بوشهری، هرمزگان و غیره اشاره کرد.

بهترین زمان چیدن الیاف موئی بز خرداد ماه است. ولی در خیلی از نقاط بزهای معمولی غیر موئی و غیر کرکی مانند بزهای نجدی، پاکستانی و عدنی چیده نمی‌شوند. حتی در بعضی از استان‌ها الیاف بلند موئی بز نیز چیده نمی‌شود. از دلایل اصلی نچیدن بز در اغلب نقاط ایران طولانی بودن فصل سرما و حساسیت زیاد بز به سرما است. مقدار تولید الیاف موی بز با توجه به جمعیت بز در استان‌های جنوبی بیشتر از سایر استان‌ها بوده و گرچه در همه استان‌های کشور الیاف موئی به تنهایی یا به همراه درصد‌های مختلف کرک تولید می‌شود، ولی به دلیل عدم شناخت کافی از طول، مقدار تولید و تعداد بزهای چیده شده، نمی‌توان بر آورد دقیقی از میزان تولید کلی به دست آورد

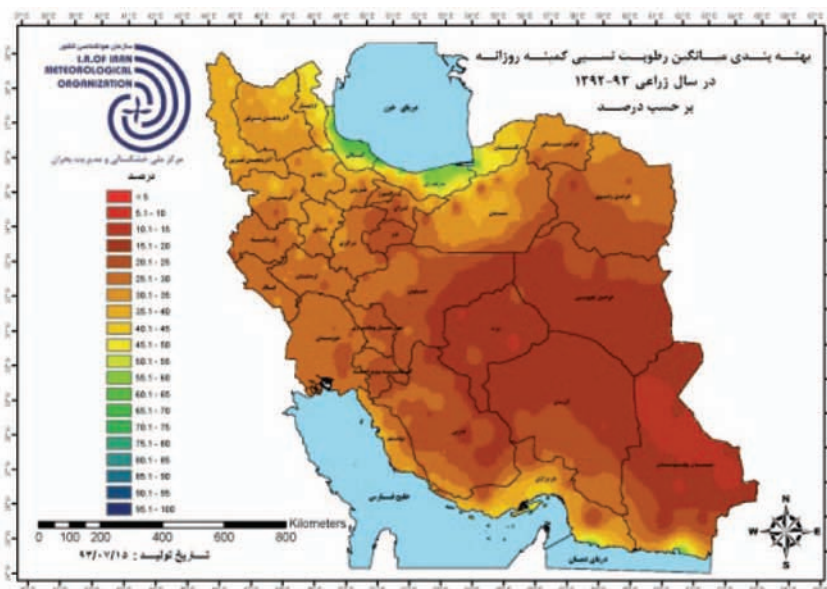
الیاف بزهای بومی ایران در درجه متوسطی از نظر طول (حدود ۶ سانتی‌متر)، قطر (در حد ۸۰ میکرون)، بازدهی (تقریباً ۷۴ درصد) و درصد الیاف سیاه (حدود ۴۰ درصد) با توجه به درجه‌بندی فروش الیاف موئی در درجه متوسط قرار دارند. ولی با توجه به تفاوت این خصوصیات در بین دو گروه سنی و مناطق مختلف، جداسازی بر پایه این موارد کمک قابل توجهی در یک‌نواختی محصول تولیدی و در نتیجه منسوج بافته شده، می‌کند.

۲-۴- تقسیم‌بندی نژادهای بومی گوسفند و بز بر اساس شرایط اقلیمی

یکی از عوامل مهم در شکل‌گیری و تنوع نژادهای بومی گوسفند و بز عوامل محیطی و اقلیمی می‌باشد.

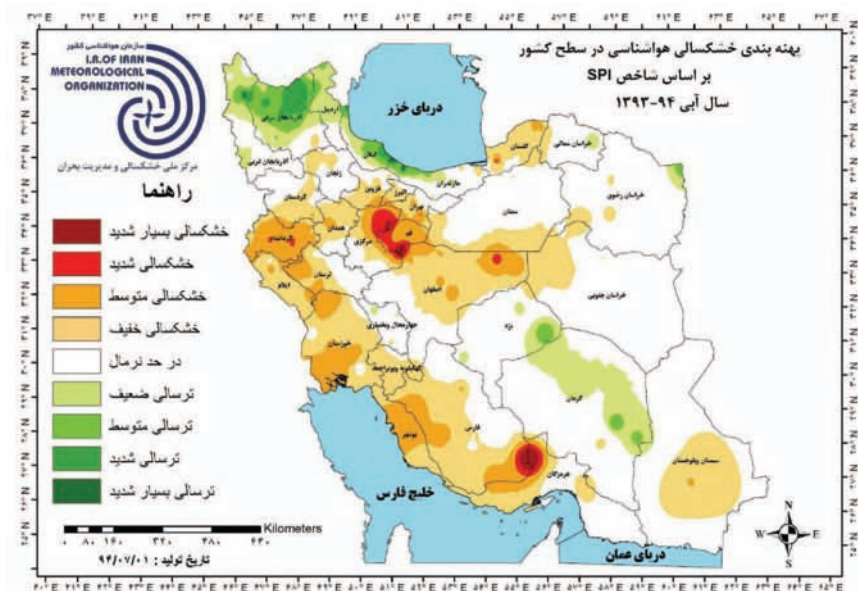
ایران در منطقه‌ی معتدله‌ی خشک شمالی و در عرض متوسط کره زمین در جنب منطقه استوایی قرار دارد. بخش اعظم ایران در مقیاس جریان‌های عمومی نصف‌النهار جوی،

منطبق بر ناحیه نشست هوا است و به این دلیل، در یک الگوی یک‌نواخت توزیع اقلیم، در منطقه کمربند مناطق خشک و بیابانی جهان واقع شده است. با این وجود، تنوع اقلیمی در ایران بسیار زیاد است که در کم‌تر کشوری دیده می‌شود. دمای هوا از کم‌تر از ۳۰- (اردبیل) تا بیش‌تر از ۶۰ درجه سلسیوس (برخی مناطق جنوبی و یا کویرهای مرکزی ایران) تفاوت می‌کند و باران متوسط سالانه‌ی آن از کم‌تر از ۵ سانتی‌متر تا نزدیک ۲ متر تغییرپذیر است. (نقشه ۱)

نقشه ۱- نمایش میزان رطوبت نسبی مناطق مختلف کشور

کشور ما علاوه بر این که مساحت وسیعی از آن بیابان و یا نیمه‌بیابانی است، متأسفانه در چند سال اخیر مواجه با بارندگی کم و نهایتاً خشک‌سالی شده است. با توجه به این موارد گوسفندان و بزهای کشور هر کدام متناسب با محیط به‌خصوصی پرورش یافته‌اند. بنابراین با توجه به این عوامل، می‌توان پراکنش مناطق زیست و پرورش گوسفندان و بزهای بومی را از لحاظ شرایط جغرافیایی و اقلیمی کشور بشرح زیر تقسیم‌بندی نمود:

نقشه ۲- شرایط بارندگی و خشکسالی مناطق مختلف کشور

الف- منطقه آذربایجان - زاگرس

منطقه کوهستانی غرب کشور که از منطقه آذربایجان شروع و در جهت جنوب شرقی امتداد داشته و در انتهای جنوب شرقی استان فارس و نهایتاً منطقه کوهستانی کرمان تا هرمزگان خاتمه می‌یابد، شامل مناطق آذربایجان و زاگرس می‌باشد. این منطقه به علت بارندگی نسبتاً مناسب جهت رشد گیاهان مرتعی، رطوبت کافی هوا و گونه‌های مرتعی مطلوب و وجود مناطق قشلاقی، بیلاقی و میان‌بند در جوار آن و عوارض مناسب جغرافیایی، موجب شکل‌گیری نژادهای بومی متعدد گوسفند و بز از قبیل ماکویی، قزل، کردی، سنجابی، لری، لری بختیاری، ترکی قشقایی، بهمئی، بز مرغز و بز مویی در طول تاریخ زندگی اجتماعی و اقتصادی انسانی شده و در طی زمان مورد بهره‌برداری پرورش دهندگان قرار گرفته است.

ب- منطقه کوهستانی شمال (شمال غرب، شمال و شمال شرقی)

این منطقه شامل منطقه اردبیل، کوه‌های البرز، کوه‌های شمال خراسان می‌باشد. در این منطقه با توجه به عوارض جغرافیایی و اقلیمی و تنوع پوشش گیاهی و میزان بارندگی و

رطوبت نسبی، نژادهای بومی چندی زیست می‌نمایند که از غرب به شرق به ترتیب شامل نژادهای بومی مغانی، افشاری، شال، سنگسری، زل، دالاق، کردی خراسان و بزهای بومی منطقه می‌باشد.

ج- منطقه نیمه خشک

بارندگی این منطقه از ۲۰۰ میلی‌لیتر پایین‌تر بوده و بعلاوه شرایط اقلیمی خاص، پایین بودن رطوبت نسبی هوا و نزولات آسمانی، تغییرات شدید درجه حرارت در شبانه روز، کمبود علوفه و عدم تنوع گونه‌های مرتعی، نژادهای بومی خاص و مقاوم به این شرایط در طول زمان‌های طولانی شکل گرفته‌اند. این نژادها عبارتند از خانواده بلوچی که شامل گوسفندان بلوچی خراسان، کرمانی، نائینی، کلکوهی، فراهانی و بلوچی سیستان و بلوچستان و همچنین گوسفندان کبوده شیراز، زندی، سنگسری، بزهای کرکی و بزهای بومی منطقه خشک و نیمه خشک می‌باشند. گوسفند قره گل خراسان که به زیستگاه صحرایی قره قروم سازگاری یافته، در ادامه این صحرا در سرخس استان خراسان جزو گوسفندان منطقه نیمه خشک محسوب می‌شود.

د- منطقه سواحل جنوب و جنوب غربی

شامل سواحل خلیج فارس و دریای عمان تا گواتر می‌باشد، که به علت شرایط اقلیمی خاص، میزان رطوبت، وضعیت نباتات مرتعی و درجه حرارت بالا، تعدادی از نژادهای بومی گوسفندی شامل عربی خوزستان و ایلام، دشتستانی، همچنین بزهایی است که حدود ۳۰۰ الی ۴۰۰ سال پیش از سایر مناطق همجوار کشور ایران به این مناطق وارد و سازگاری مناسبی از خود نشان داده‌اند که شامل نجدی، عدنی و تالی جزیره‌ای می‌باشد.

۲-۵- اطلس نژادهای بومی گوسفند و بز کشور

اطلاعاتی که تحت عنوان مشخصات تولیدی و تولیدمثلی و همچنین وزن لاشه در سنین مختلف برای نژادهای بومی گوسفند و بز کشور آمده، تحت شرایط یکسان و استاندارد

نبوده و لذا این رکوردها به میزان قابل توجهی تحت تاثیر عوامل محیطی بوده و به عبارتی هر گونه تغییر در عوامل محیطی و مدیریتی از قبیل سن، جنس، رطوبت، تغذیه، بهداشت و نظام‌های بهره‌برداری متفاوت (روستایی، عشایر و بسته) نتایج متفاوتی را به دنبال خواهد داشت. ضمناً نظر به اینکه مرکز آمار ایران متولی آمار می باشد و سرشماری‌ها بر اساس گونه دامی صورت می‌گیرد لذا آمارهای ارائه شده مربوط به نژادهای گوسفند و بز بر اساس تجارب میدانی، استعمال استانی و برآورد کارشناسی می‌باشد.

گوسفند افشاری

میش

قوچ

پراکنش	در استان زنجان و بخش‌هایی از استان‌های آذربایجان غربی و شرقی
برآورد جمعیت (راس)	۸۰۰ هزار
رنگ	قهوه‌ای - قرمز
وزن تولد بره (کیلوگرم)	نر ۳/۹ ماده ۳/۷
وزن پایان شیرخوارگی (کیلوگرم)	نر ۲۵ ماده ۲۴
وزن ۶ ماهگی (کیلوگرم)	نر ۳۶ ماده ۳۳
وزن دام بالغ (کیلوگرم)	نر ۶۶ ماده ۵۱
افزایش وزن روزانه (در دوره پروارندگی - گرم)	۱۳۶-۲۴۱
بازده غذایی (خوراک مصرفی به وزن زنده)	۶/۲-۸/۶
بازده لاشه (درصد)	۴۶
درصد دوقلو زایی	۱۱
شیر تولیدی روزانه (گرم)	۳۰۰
طول دوره شیردهی (ماه)	۶-۴
پشم تولیدی سالانه (کیلوگرم)	۱/۵
قطر پشم (میکرون)	۳۱-۳۵
طول دسته پشم (سانتی‌متر)	۷-۱۳
پشم حقیقی (درصد)	۷۸
بازدهی پشم (درصد)	۶۳-۷۵

گوسفند بلوچی

میش

قوچ

سیستان و بلوچستان - خراسان جنوبی - کرمان - یزد و اصفهان و خراسان رضوی	پراکنش
۲/۵ میلیون	برآورد جمعیت (راس)
سفید	رنگ
نر ۳/۹ ماده ۳/۶	وزن تولد بره (کیلوگرم)
نر ۲۵ ماده ۲۳	وزن پایان شیرخوارگی (کیلوگرم)
نر ۳۱ ماده ۲۸	وزن ۶ ماهگی (کیلوگرم)
نر ۴۳ ماده ۴۸	وزن دام بالغ (کیلوگرم)
۱۷۷	افزایش وزن روزانه (در دوره پرواربندی - گرم)
۱۲/۷ - ۷/۷	بازده غذایی (خوراک مصرفی به وزن زنده)
۴۴	بازده لاشه (درصد)
۱۵-۱۰	درصد دوقلوزایی
۵۰۰	شیرتولیدی روزانه (گرم)
۵-۴	طول دوره شیردهی (ماه)
۲/۵-۲	پشم تولیدی سالانه (کیلوگرم)
۳۳-۲۵	قطر پشم (میکرون)
۱۰-۱۳	طول دسته پشم (سانتی متر)
۶۵-۸۵	پشم حقیقی (درصد)
۵۰-۶۵	بازدهی پشم (درصد)

گوسفند بهمئی

میش

فوج

پراکنش	کهکیلویه و بویر احمد
برآورد جمعیت (راس)	درآستانه انقراض و حدود ۲۰ هزار
رنگ	سفید با لکه‌های سیاه و قهوه‌ای
وزن تولد بره (کیلوگرم)	نر ۳/۹ ماده ۳/۸
وزن پایان شیرخوارگی (کیلوگرم)	نر ۲۸ ماده ۲۷
وزن ۶ ماهگی (کیلوگرم)	نر ۳۳ ماده ۳۳
وزن دام بالغ (کیلوگرم)	نر ۶۱ ماده ۴۲
افزایش وزن روزانه (در دوره پرواربندی - گرم)	۱۶۰
بازده غذایی (خوراک مصرفی به وزن زنده)	۶/۵
بازده لاشه (درصد)	۵۰
درصد دوقلوزایی	۷
شیرتولیدی روزانه (گرم)	۳۰۰
طول دوره شیردهی (ماه)	۵
پشم تولیدی سالیانه (کیلوگرم)	۱/۲-۲
قطر پشم (میکرون)	-
طول دسته پشم (سانتی‌متر)	-
پشم حقیقی (درصد)	-
بازدهی پشم (درصد)	-

گوسفند لک قشقای

میش

قوج

پراکنش	کهکیلیویه و بویر احمد و فارس
برآورد جمعیت (راس)	۵۰۰ هزار
رنگ	سفید تا خرمایی با لکه‌های رنگی بویژه در نقاط انتهایی بدن
وزن تولد بره (کیلوگرم)	نر ۴ ماده ۳/۸
وزن پایان شیرخوارگی (کیلوگرم)	نر ۲۸ ماده ۲۷
وزن ۶ ماهگی (کیلوگرم)	نر ۳۴ ماده ۳۲/۵
وزن دام بالغ (کیلوگرم)	نر ۷۴ ماده ۵۰
افزایش وزن روزانه (در دوره پرواربندی - گرم)	۱۸۷
بازده غذایی (خوراک مصرفی به وزن زنده)	۷/۶
بازده لاشه (درصد)	-
درصد دوقلو زایی	-
شیر تولیدی روزانه (گرم)	۳۰۰
طول دوره شیردهی (ماه)	۵
پشم تولیدی سالانه (کیلوگرم)	۱-۱/۷
قطر پشم (میکرون)	-
طول دسته پشم (سانتی‌متر)	-
پشم حقیقی (درصد)	-
بازدهی پشم (درصد)	-

گوسفند دالاق یا آتابای

میش

فوج

استان گلستان	پراکنش
۱۰۰ هزار	برآورد جمعیت (راس)
سفید نخودی تا قهوه ای تیره همراه با لکه‌هایی در نقاط مختلف بدن	رنگ
نر ۴/۱ ماده ۳/۸	وزن تولد بره (کیلوگرم)
نر ۳۱ ماده ۲۸	وزن پایان شیرخوارگی (کیلوگرم)
نر ۴۴ ماده ۴۰	وزن ۶ ماهگی (کیلوگرم)
نر ۵۱ ماده ۴۵	وزن دام بالغ (کیلوگرم)
۱۴۰	افزایش وزن روزانه (در دوره پرواربندی - گرم)
۱۰/۸	بازده غذایی (خوراک مصرفی به وزن زنده)
۴۵/۷	بازده لاشه (درصد)
۷	درصد دوقلوزایی
-	شیر تولیدی روزانه (گرم)
-	طول دوره شیردهی (ماه)
۰/۶-۲/۵	پشم تولیدی سالیانه (کیلوگرم)
۳۰	قطر پشم (میکرون)
۱۴	طول دسته پشم (ساعتی متر)
۴۵/۵	پشم حقیقی (درصد)
۳۰	بازدهی پشم (درصد)

گوسفند زل

میش

فوج

پراکنش	مازندران و گلستان
برآورد جمعیت (راس)	یک میلیون
رنگ	دارای طیف وسیعی از سفید تا کاملاً سیاه
وزن تولد بره (کیلوگرم)	نر ۳ ماده ۲/۷
وزن پایان شیرخوارگی (کیلوگرم)	نر ۱۸ ماده ۱۷
وزن ۶ ماهگی (کیلوگرم)	نر ۲۶ ماده ۲۳
وزن دام بالغ (کیلوگرم)	نر ۵۲ ماده ۳۷
افزایش وزن روزانه (در دوره پروار بندی - گرم)	۱۴۵
بازده غذایی (خوراک مصرفی به وزن زنده)	۷/۵
بازده لاشه (درصد)	۴۳
درصد دوقلو زایی	۱۰
شیر تولیدی روزانه (گرم)	-
طول دوره شیردهی (ماه)	-
پشم تولیدی سالانه (کیلوگرم)	۱/۵-۲
قطر پشم (میکرون)	۳۸
طول دسته پشم (سانتی متر)	۱۲/۵
پشم حقیقی (درصد)	۴۱
بازدهی پشم (درصد)	۵۹

گوسفند قره گل (سرخس)

میش

قوچ

استان خراسان رضوی (منطقه سرخس)	پراکنش
کمتر از ۵۰ هزار	برآورد جمعیت (راس)
سیاه تا خاکستری که بره‌های تازه متولد شده سیاه هستند	رنگ
نر ۵/۲ ماده ۵	وزن تولد بره (کیلوگرم)
نر ۲۵ ماده ۲۳	وزن پایان شیرخوارگی (کیلوگرم)
نر ۳۵ ماده ۳۱	وزن ۶ ماهگی (کیلوگرم)
نر ۴۸ ماده ۴۱	وزن دام بالغ (کیلوگرم)
۸۱-۱۳۵	افزایش وزن روزانه (در دوره پروار بندی - گرم)
۷-۹	بازده غذایی (خوراک مصرفی به وزن زنده)
۵۶	بازده لاشه (درصد)
۳	درصد دوقلو زایی
۵۰۰	شیر تولیدی روزانه (گرم)
۴	طول دوره شیردهی (ماه)
۱/۵-۲	پشم تولیدی سالانه (کیلوگرم)
۳۵-۴۰	قطر پشم (میکرون)
-	طول دسته پشم (سانتی‌متر)
-	پشم حقیقی (درصد)
۴۵-۵۰	بازدهی پشم (درصد)

گوسفند کبود شیراز

میش

قوچ

پراکنش	استان فارس
برآورد جمعیت (راس)	۵۰۰ هزار
رنگ	خاکستری ، سیاه و قهوه ای
وزن تولد بره (کیلوگرم)	نر ۴/۲ ماده ۴
وزن پایان شیرخوارگی (کیلوگرم)	نر ۲۴ ماده ۲۲
وزن ۶ ماهگی (کیلوگرم)	نر ۲۹ ماده ۲۷
وزن دام بالغ (کیلوگرم)	نر ۵۰ ماده ۴۵
افزایش وزن روزانه (در دوره پروار بندی - گرم)	۱۲۷-۱۵۸
بازده غذایی (خوراک مصرفی به وزن زنده)	۱۰-۱۱
بازده لاشه (درصد)	۵۲
درصد دوقلو زایی	۵
شیر تولیدی روزانه (گرم)	۳۰۰
طول دوره شیردهی (ماه)	۳-۴
پشم تولیدی سالانه (کیلوگرم)	۱/۴-۲/۲
قطر پشم (میکرون)	۳۹
طول دسته پشم (سانتی متر)	۵-۱۵
پشم حقیقی (درصد)	۴۴
بازدهی پشم (درصد)	-

گوسفند ترکی قشقای

قوچ

پراکنش	استان‌های فارس و بوشهر
برآورد جمعیت (راس)	۵۰۰ هزار
رنگ	نخودی و قهوه ای
وزن تولد بره (کیلوگرم)	نر ۳/۹ ماده ۳/۸
وزن پایان شیرخوارگی (کیلوگرم)	نر ۲۲ ماده ۲۱
وزن ۶ ماهگی (کیلوگرم)	نر ۳۲ ماده ۳۰
وزن دام بالغ (کیلوگرم)	نر ۷۴ ماده ۵۱
افزایش وزن روزانه (در دوره پرواربندی - گرم)	۱۸۷
بازده غذایی (خوراک مصرفی به وزن زنده)	۷/۶
بازده لاشه (درصد)	۵۳
درصد دوقلوزایی	-
شیر تولیدی روزانه (گرم)	۲۰۰
طول دوره شیردهی (ماه)	۳-۴
پشم تولیدی سالیانه (کیلوگرم)	۱-۲
قطر پشم (میکرون)	-
طول دسته پشم (سانتی‌متر)	-
پشم حقیقی (درصد)	-
بازدهی پشم (درصد)	-

گوسفند زندی

میش

قوچ

استان‌های تهران، قم، مرکزی و غرب سمنان	پراکنش
حدود یک میلیون	برآورد جمعیت (راس)
سیاه، خاکستری و سفید که رنگ سیاه آن فراوانی زیادی دارد	رنگ
نر ۴/۴ ماده ۴/۲	وزن تولد بره (کیلوگرم)
نر ۳۱ ماده ۲۸	وزن پایان شیرخوارگی (کیلوگرم)
نر ۳۵ ماده ۳۲	وزن ۶ ماهگی (کیلوگرم)
نر ۶۶ ماده ۵۵	وزن دام بالغ (کیلوگرم)
۲۲۰	افزایش وزن روزانه (در دوره پروار بندی - گرم)
۸	بازده غذایی (خوراک مصرفی به وزن زنده)
۴۶	بازده لاشه (درصد)
۷-۹	درصد دوقلوزایی
۴۰۰	شیر تولیدی روزانه (گرم)
۶	طول دوره شیردهی (ماه)
۱/۵-۲	پشم تولیدی سالیانه (کیلوگرم)
-	قطر پشم (میکرون)
۱۳	طول دسته پشم (سانتی‌متر)
-	پشم حقیقی (درصد)
۶۷	بازدهی پشم (درصد)

گوسفند سنگسری

میش

قوچ

پراکنش	استان‌های سمنان و تهران
برآورد جمعیت (راس)	در آستانه‌ی انقراض کمتر از ۲۰ هزار
رنگ	رنگ های آهویی، سفید و سیاه که رنگ آهویی آن دارای فراوانی بیشتری است
وزن تولد بره (کیلوگرم)	نر ۳/۲ ماده ۳
وزن پایان شیرخوارگی (کیلوگرم)	نر ۲۱ ماده ۱۹
وزن ۶ ماهگی (کیلوگرم)	نر ۲۵ ماده ۲۳
وزن دام بالغ (کیلوگرم)	نر ۴۹ ماده ۳۷
افزایش وزن روزانه (در دوره پرواربندی - گرم)	۱۵۰
بازده غذایی (خوراک مصرفی به وزن زنده)	۷
بازده لاشه (درصد)	۴۶
درصد دوقلو زایی	-
شیر تولیدی روزانه (گرم)	۳۵۰
طول دوره شیردهی (ماه)	۵
پشم تولیدی سالانه (کیلوگرم)	۰/۴-۲
قطر پشم (میکرون)	۲۷-۳۹
طول دسته پشم (سانتی‌متر)	۶-۲۱
پشم حقیقی (درصد)	۲۳-۸۷
بازدهی پشم (درصد)	۵۰-۹۰

گوسفند شال

میش

قوچ

پراکنش	استان قزوین
برآورد جمعیت (راس)	۱۵۰ هزار
رنگ	در دوران شیرخوارگی سیاه و به تدریج خاکستری و لکه سفید روی پیشانی
وزن تولد بره (کیلوگرم)	نر ۴/۸ ماده ۴/۵
وزن پایان شیرخوارگی (کیلوگرم)	نر ۲۶ ماده ۲۴
وزن ۶ ماهگی (کیلوگرم)	نر ۳۴ ماده ۳۱
وزن دام بالغ (کیلوگرم)	نر ۷۲ ماده ۶۷
افزایش وزن روزانه (در دوره پرواربندی - گرم)	۱۳۰-۲۴۰
بازده غذایی (خوراک مصرفی به وزن زنده)	۸/۵-۱۱
بازده لاشه (درصد)	۴۶
درصد دوقلو زایی	۴۰
شیر تولیدی روزانه (گرم)	۸۰۰
طول دوره شیردهی (ماه)	۵
پشم تولیدی سالیانه (کیلوگرم)	۱/۲-۱/۵
قطر پشم (میکرون)	۲۵-۳۴
طول دسته پشم (سانتی متر)	۵-۱۸
پشم حقیقی (درصد)	۷۲-۷۵
بازدهی پشم (درصد)	۵۱-۸۶

گوسفند عربی

میش

قوچ

پراکنش	استان‌های خوزستان، ایلام و بوشهر
برآورد جمعیت (راس)	۲۰۰ هزار
رنگ	سفید تا نخودی
وزن تولد بره (کیلوگرم)	نر ۳/۷ ماده ۳/۵
وزن پایان شیرخوارگی (کیلوگرم)	نر ۲۲ ماده ۲۱
وزن ۶ ماهگی (کیلوگرم)	نر ۳۱ ماده ۲۸
وزن دام بالغ (کیلوگرم)	نر ۵۸ ماده ۵۵
افزایش وزن روزانه (در دوره پروار بندی - گرم)	۱۵۰-۲۰۰
بازده غذایی (خوراک مصرفی به وزن زنده)	۶/۷-۸/۳
بازده لاشه (درصد)	۴۸
درصد دوقلو زایی	۵
شیر تولیدی روزانه (گرم)	۲۲۰
طول دوره شیردهی (ماه)	۳/۵
پشم تولیدی سالانه (کیلوگرم)	۱/۸-۲/۶
قطر پشم (میکرون)	۲۵-۳۷
طول دسته پشم (سانتی متر)	۱۰-۱۹
پشم حقیقی (درصد)	۷۲-۸۶
بازدهی پشم (درصد)	۵۲-۸۸

گوسفند فراهانی

میش

قوچ

استان مرکزی	پراکنش
۴۰۰ هزار	برآورد جمعیت (راس)
سفید با لکه‌های سیاه در پوزه و دور چشم	رنگ
نر ۳/۶ ماده ۳/۵	وزن تولد بره (کیلوگرم)
نر ۲۵/۵ ماده ۲۵	وزن پایان شیرخوارگی (کیلوگرم)
نر ۲۸ ماده ۲۷	وزن ۶ ماهگی (کیلوگرم)
نر ۵۲ ماده ۴۲	وزن دام بالغ (کیلوگرم)
۲۱۴	افزایش وزن روزانه (در دوره پروار بندی - گرم)
۸/۵	بازده غذایی (خوراک مصرفی به وزن زنده)
۵۹	بازده لاشه (درصد)
۳/۵	درصد دوقلوزایی
۵۰۰	شیرتولیدی روزانه (گرم)
۴	طول دوره شیردهی (ماه)
۰/۷-۱/۴	پشم تولیدی سالانه (کیلوگرم)
۲۵-۳۲	قطر پشم (میکرون)
۱۳	طول دسته پشم (سانتی‌متر)
۳۵	پشم حقیقی (درصد)
۶۵-۸۴	بازدهی پشم (درصد)

گوسفند کردی

میش

قوچ

پراکنش	استان‌های کردستان و ایلام
برآورد جمعیت (داس)	یک میلیون
رنگ	رنگ در دو تپ قهوه ای و سفید
وزن تولد بره (کیلوگرم)	نر ۴ ماده ۳/۸
وزن پایان شیرخوارگی (کیلوگرم)	نر ۲۴ ماده ۲۲
وزن ۶ ماهگی (کیلوگرم)	نر ۳۱ ماده ۲۹
وزن دام بالغ (کیلوگرم)	نر ۵۲ ماده ۴۵
افزایش وزن روزانه (در دوره پروار بندی - گرم)	۱۶۰
بازده غذایی (خوراک مصرفی به وزن زنده)	۷/۳
بازده لاشه (درصد)	۴۶
درصد دوقلو زایی	۱۰
شیر تولیدی روزانه (گرم)	۵۰۰
طول دوره شیردهی (ماه)	۳-۳/۵
پشم تولیدی سالانه (کیلوگرم)	۲-۲/۲
قطر پشم (میکرون)	۳۰-۳۵
طول دسته پشم (سانتی‌متر)	۹-۱۲
پشم حقیقی (درصد)	-
بازدهی پشم (درصد)	۵۰-۵۵

گوسفند نائینی

میش

قوچ

استان اصفهان	پراکنش
۴۰۰ هزار	برآورد جمعیت (راس)
رنگ سفید و نقاط انتهایی بدن معمولاً سیاه	رنگ
نر ۳/۵ ماده ۳/۳	وزن تولد بره (کیلوگرم)
نر ۲۳ ماده ۲۱	وزن پایان شیرخوارگی (کیلوگرم)
نر ۲۸ ماده ۲۶	وزن ۶ ماهگی (کیلوگرم)
نر ۴۴ ماده ۳۶	وزن دام بالغ (کیلوگرم)
۱۹۰-۱۰۰	افزایش وزن روزانه (در دوره پرواربندی - گرم)
۱۲-۷	بازده غذایی (خوراک مصرفی به وزن زنده)
-	بازده لاشه (درصد)
۱	درصد دوقلو زایی
۶۰۰-۳۰۰	شیر تولیدی روزانه (گرم)
۳-۴	طول دوره شیردهی (ماه)
۱/۴-۱/۱	پشم تولیدی سالانه (کیلوگرم)
۲۷	قطر پشم (میکرون)
۴-۱۳	طول دسته پشم (سانتی متر)
۸۱	پشم حقیقی (درصد)
-	بازدهی پشم (درصد)

گوسفند کلکویی

میش

قوچ

پراکنش	بین استان‌های قم و سمنان و مرکزی
برآورد جمعیت (راس)	در استانه‌ی انقراض کمتر از ۲۰ هزار راس
رنگ	سفید دارای لکه‌های سیاه در پوزه، دور چشم‌ها و نقاط انتهایی بدن
وزن تولد بره (کیلوگرم)	نر ۳/۱ ماده ۳
وزن پایان شیرخوارگی (کیلوگرم)	نر ۲۴ ماده ۲۳
وزن ۶ ماهگی (کیلوگرم)	نر ۳۰ ماده ۲۹
وزن دام بالغ (کیلوگرم)	نر ۴۲ ماده ۳۴
افزایش وزن روزانه (در دوره پروار بندی - گرم)	۹۲-۲۰۱
بازده غذایی (خوراک مصرفی به وزن زنده)	۹-۱۲
بازده لاشه (درصد)	-
درصد دوقلو زایی	۱۱
شیر تولیدی روزانه (گرم)	۴۲۰
طول دوره شیردهی (ماه)	۴/۵
پشم تولیدی سالانه (کیلوگرم)	۱/۵-۲/۴
قطر پشم (میکرون)	۲۵-۴۱
طول دسته پشم (ساعتی متر)	۱۰/۵
پشم حقیقی (درصد)	۷۴
بازدهی پشم (درصد)	۵۸-۴۸

گوسفند ماکویبی

میش

فوج

پراکنش	استان‌های آذربایجان شرقی و غربی
برآورد جمعیت (راس)	۵۰۰ هزار
رنگ	سفید دارای لکه‌های سیاه در پوزه، دور چشم‌ها و نقاط انتهایی بدن
وزن تولد بره (کیلوگرم)	نر ۴/۴ ماده ۳/۸
وزن پایان شیرخوارگی (کیلوگرم)	نر ۲۳ ماده ۲۲
وزن ۶ ماهگی (کیلوگرم)	نر ۳۲ ماده ۲۹
وزن دام بالغ (کیلوگرم)	نر ۶۵ ماده ۵۵
افزایش وزن روزانه (در دوره پرواربندی - گرم)	۲۵۰
بازده غذایی (خوراک مصرفی به وزن زنده)	۱۰
بازده لاشه (درصد)	۵۲
درصد دوقلو زایی	۱۱
شیر تولیدی روزانه (گرم)	۶۴۰
طول دوره شیردهی (ماه)	۴
پشم تولیدی سالانه (کیلوگرم)	۱-۲
قطر پشم (میکرون)	۲۵-۳۲
طول دسته پشم (سانتی‌متر)	۱۰-۱۳
پشم حقیقی (درصد)	۶۵-۸۵
بازدهی پشم (درصد)	۶۵-۷۷

گوسفند قزل

میش

قوچ

پراکنش	استان‌های اذربایجان شرقی و غربی به ویژه اطراف دریاچه‌ی ارومیه
برآورد جمعیت (راس)	یک میلیون
رنگ	قهوه ای
وزن تولد بره (کیلوگرم)	نر ۴/۴ ماده ۴
وزن پایان شیرخوارگی (کیلوگرم)	نر ۲۴ ماده ۲۳
وزن ۶ ماهگی (کیلوگرم)	نر ۳۳ ماده ۳۱
وزن دام بالغ (کیلوگرم)	نر ۵۲ ماده ۴۹
افزایش وزن روزانه (در دوره پروار بندی - گرم)	۱۲۰-۱۸۵
بازده غذایی (خوراک مصرفی به وزن زنده)	۱۲/۵
بازده لاشه (درصد)	۴۳
درصد دوقلو زایی	۲/۵
شیر تولیدی روزانه (گرم)	۵۰۰
طول دوره شیردهی (ماه)	۵/۵
پشم تولیدی سالانه (کیلوگرم)	۱-۳
قطر پشم (میکرون)	۳۵-۴۰
طول دسته پشم (ساعتی متر)	۸
پشم حقیقی (درصد)	۳۵
بازدهی پشم (درصد)	-

گوسفند مهربانی

میش

فوج

استانهای همدان، شرق زنجان و بخشی از کردستان و مرکزی	پراکنش
یک میلیون	برآورد جمعیت (راس)
سفید، شکری تا خرمایی دارای لکه‌هایی در نقاط مختلف بدن	رنگ
نر ۳/۸ ماده ۳/۶	وزن تولد بره (کیلوگرم)
نر ۲۳ ماده ۲۳	وزن پایان شیرخوارگی (کیلوگرم)
نر ۳۵ ماده ۳۴	وزن ۶ ماهگی (کیلوگرم)
نر ۶۴ ماده ۵۴	وزن دام بالغ (کیلوگرم)
۱۲۰-۲۵۰	افزایش وزن روزانه (در دوره پرواربندی - گرم)
۶-۹	بازده غذایی (خوراک مصرفی به وزن زنده)
۴۵	بازده لاشه (درصد)
۱۴	درصد دوقلو زایی
۵۰۰	شیر تولیدی روزانه (گرم)
۳/۵	طول دوره شیردهی (ماه)
۰/۶-۲/۵	پشم تولیدی سالانه (کیلوگرم)
۳۴	قطر پشم (میکرون)
۸-۹	طول دسته پشم (سانتی‌متر)
۸۷	پشم حقیقی (درصد)
۸۵	بازدهی پشم (درصد)

گوسفند مغانی

میش

قوچ

پر اکنش	استان‌های اردبیل، آذربایجان شرقی و خراسان شمالی
برآورد جمعیت (راس)	۱/۴ میلیون
رنگ	سفید شکری تا نخودی
وزن تولد بره (کیلوگرم)	نر ۴/۴ ماده ۴
وزن پایان شیرخوارگی (کیلوگرم)	نر ۲۴ ماده ۲۳
وزن ۶ ماهگی (کیلوگرم)	نر ۳۳ ماده ۳۰
وزن دام بالغ (کیلوگرم)	نر ۶۰ ماده ۵۲
افزایش وزن روزانه (در دوره پرواربندی - گرم)	۱۳۰-۲۴۰
بازده غذایی (خوراک مصرفی به وزن زنده)	۶/۵-۹/۳
بازده لاشه (درصد)	۵۵
درصد دوقلو زایی	۱۶
شیر تولیدی روزانه (گرم)	۵۰۰
طول دوره شیردهی (ماه)	۴-۵
پشم تولیدی سالانه (کیلوگرم)	۱-۳/۵
قطر پشم (میکرون)	۳۱-۵۳
طول دسته پشم (سانتی‌متر)	۹-۲۳
پشم حقیقی (درصد)	۱۵-۸۵
بازدهی پشم (درصد)	۶۵

گوسفند فشندی

میش

قوچ

استانهای البرز و قزوین	پراکنش
۵۰ هزار	برآورد جمعیت (راس)
نخودی و سیاه و قهوه‌ای	رنگ
نر ۴/۳ ماده ۳/۹	وزن تولد بره (کیلوگرم)
نر ۲۳ ماده ۲۱	وزن پایان شیرخوارگی (کیلوگرم)
نر ۳۴ ماده ۳۲	وزن ۶ ماهگی (کیلوگرم)
نر ۷۷ ماده ۶۲	وزن دام بالغ (کیلوگرم)
-	افزایش وزن روزانه (در دوره پرواربندی - گرم)
-	بازده غذایی (خوراک مصرفی به وزن زنده)
-	بازده لاشه (درصد)
-	درصد دوقلو زایی
-	شیرتولیدی روزانه (گرم)
-	طول دوره شیردهی (ماه)
۱/۲	پشم تولیدی سالیانه (کیلوگرم)
-	قطر پشم (میکرون)
-	طول دسته پشم (سانتی‌متر)
-	پشم حقیقی (درصد)
-	بازدهی پشم (درصد)

گوسفند کرمانی

میش

فوج

پراکنش	استان کرمان
بر آورد جمعیت (راس)	کمتر از یک میلیون
رنگ	سفید دارای لکه‌های سیاه در سر، صورت و نقاط انتهایی بدن
وزن تولد بره (کیلوگرم)	نر ۳/۴ ماده ۳/۲
وزن پایان شیرخوارگی (کیلوگرم)	نر ۲۳ ماده ۲۱
وزن ۶ ماهگی (کیلوگرم)	نر ۲۹ ماده ۲۵
وزن دام بالغ (کیلوگرم)	نر ۵۰ ماده ۴۶
افزایش وزن روزانه (در دوره پرواربندی - گرم)	۲۱۶
بازده غذایی (خوراک مصرفی به وزن زنده)	۶/۸
بازده لاشه (درصد)	-
درصد دوقلو زایی	۴
شیر تولیدی روزانه (گرم)	۳۰۰
طول دوره شیردهی (ماه)	۴
پشم تولیدی سالیانه (کیلوگرم)	۱/۸-۲
قطر پشم (میکرون)	۲۳-۲۷
طول دسته پشم (سانتی‌متر)	۴-۱۰
پشم حقیقی (درصد)	۷۰
بازدهی پشم (درصد)	۶۶-۹۴

گوسفند بختیاری

میش

قوچ

استان‌های چهارمحال و بختیاری، خوزستان و لرستان	پراکنش
۱/۵ میلیون	برآورد جمعیت (راس)
سفید معمولاً دارای لکه‌های سیاه در نقاط مختلف بدن	رنگ
نر ۴/۷ ماده ۴/۴	وزن تولد بره (کیلوگرم)
نر ۳۱ ماده ۲۹	وزن پایان شیرخوارگی (کیلوگرم)
نر ۴۲ ماده ۳۷	وزن ۶ ماهگی (کیلوگرم)
نر ۷۷ ماده ۵۷	وزن دام بالغ (کیلوگرم)
۲۳۰	افزایش وزن روزانه (در دوره پروار بندی - گرم)
۱۰/۶	بازده غذایی (خوراک مصرفی به وزن زنده)
۴۶	بازده لاشه (درصد)
۷	درصد دوقلوزایی
۸۰۰	شیر تولیدی روزانه (گرم)
۵	طول دوره شیردهی (ماه)
۴-۱/۵	پشم تولیدی سالانه (کیلوگرم)
۳۱-۳۸	قطر پشم (میکرون)
۱۲-۱۸	طول دسته پشم (ساعتی متر)
۶۳-۶۵	پشم حقیقی (درصد)
-	بازدهی پشم (درصد)

گوسفند لری

میش

قوچ

پراکنش	استان‌های لرستان و ایلام
برآورد جمعیت (راس)	کمتر از یک میلیون
رنگ	سفید با لکه‌های قهوه‌ای به ویژه در سر و صورت
وزن تولد بره (کیلوگرم)	نر ۳/۶ ماده ۳/۳
وزن پایان شیرخوارگی (کیلوگرم)	نر ۲۴ ماده ۲۳
وزن ۶ ماهگی (کیلوگرم)	نر ۳۶ ماده ۳۵
وزن دام بالغ (کیلوگرم)	نر ۶۵ ماده ۵۰
افزایش وزن روزانه (در دوره پروار بندی - گرم)	۱۷۰
بازده غذایی (خوراک مصرفی به وزن زنده)	۸/۳
بازده لاشه (درصد)	۴۳
درصد دوقلو زایی	۳۰
شیر تولیدی روزانه (گرم)	۶۰۰
طول دوره شیردهی (ماه)	۵-۴/۵
پشم تولیدی سالیانه (کیلوگرم)	۱-۳
قطر پشم (میکرون)	۳۰
طول دسته پشم (سانتی‌متر)	۹-۱۴
پشم حقیقی (درصد)	-
بازدهی پشم (درصد)	۶۵-۷۸

گوسفند سنجایی

میش

فوج

استان کرمانشاه	پراکنش
۱/۲ میلیون	برآورد جمعیت (راس)
سفید دارای لکه‌های قهوه‌ای در صورت	رنگ
نر ۴ ماده ۳/۶	وزن تولد بره (کیلوگرم)
نر ۲۶ ماده ۲۳	وزن پایان شیرخوارگی (کیلوگرم)
نر ۳۲ ماده ۳۲	وزن ۶ ماهگی (کیلوگرم)
نر ۵۷ ماده ۵۴	وزن دام بالغ (کیلوگرم)
۲۰۸	افزایش وزن روزانه (در دوره پرواربندی - گرم)
۸	بازده غذایی (خوراک مصرفی به وزن زنده)
۵۰	بازده لاشه (درصد)
۱۷	درصد دوقلوزایی
۶۸۵	شیرتولیدی روزانه (گرم)
۵	طول دوره شیردهی (ماه)
۱/۵-۳/۵	پشم تولیدی سالیانه (کیلوگرم)
۲۶-۳۵	قطر پشم (میکرون)
۱۰-۱۸	طول دسته پشم (سانتی‌متر)
۸۱	پشم حقیقی (درصد)
۸۷	بازدهی پشم (درصد)

گوسفند تالشی

میش

قوچ

استان گیلان	پراکنش
۴۰۰ هزار	برآورد جمعیت (راس)
از نخودی روشن تا سیاه	رنگ
نر ۳/۲ ماده ۳/۱	وزن تولد بره (کیلوگرم)
نر ۱۶ ماده ۱۵	وزن پایان شیرخوارگی (کیلوگرم)
نر ۲۰ ماده ۱۹	وزن ۶ ماهگی (کیلوگرم)
نر ۴۷ ماده ۴۳	وزن دام بالغ (کیلوگرم)
۱۰۰-۱۲۰	افزایش وزن روزانه (در دوره پروار بندی - گرم)
۹	بازده غذایی (خوراک مصرفی به وزن زنده)
۵۰	بازده لاشه (درصد)
۲	درصد دوقلوزایی
۳۰۰	شیر تولیدی روزانه (گرم)
۵	طول دوره شیردهی (ماه)
۱/۵-۲/۵	پشم تولیدی سالیانه (کیلوگرم)
-	قطر پشم (میکرون)
-	طول دسته پشم (ساعتی متر)
-	پشم حقیقی (درصد)
-	بازدهی پشم (درصد)

بز نجدی

میش

قوچ

استان‌های خوزستان و کهگیلوی بویر احمد	پراکنش
در خطر انقراض	برآورد جمعیت (داس)
قهوه‌ای و خط سراسری روی کمر	رنگ
نر ۳ ماده ۲/۹	وزن تولد بزغاله (کیلوگرم)
نر ۱۲ ماده ۱۰	وزن پایان شیرخوارگی (کیلوگرم)
-	وزن ۶ ماهگی (کیلوگرم)
نر ۲۶ ماده ۲۳	وزن دام بالغ (کیلوگرم)
-	افزایش وزن روزانه (در دوره پروار بندی - گرم)
-	بازده غذایی (خوراک مصرفی به وزن زنده)
-	بازده لاشه (درصد)
۴۶	درصد دوقلو زایی
۸۰۰	شیر تولیدی روزانه (گرم)
۶/۵	طول دوره شیردهی (ماه)
-	الیاف تولیدی سالبانه (کیلوگرم)
-	کرک خالص (درصد)

بز عدنی

استان بوشهر	پراکنش
در استانه‌ی انقراض کمتر از یک هزار راس	برآورد جمعیت (راس)
آهویی، قهوه‌ای، سفید و سیاه	رنگ
نر ۲/۶ ماده ۲/۴	وزن تولد بزغاله (کیلوگرم)
نر ۱۱ ماده ۱۰	وزن پایان شیرخوارگی (کیلوگرم)
نر ۱۴ ماده ۱۲	وزن ۶ ماهگی (کیلوگرم)
نر ۵۵ ماده ۳۵	وزن ۱۴ ماهه بالغ (کیلوگرم)
۸۰	افزایش وزن روزانه (در دوره پرواربندی - گرم)
-	بازده غذایی (خوراک مصرفی به وزن زنده)
-	بازده لاشه (درصد)
۳۰	درصد دوقلو زایی
۱۰۰۰	شیر تولیدی روزانه (گرم)
۴	طول دوره شیردهی (ماه)
-	الیاف تولیدی سالانه (کیلوگرم)
-	کربک خالص (درصد)

بز تالی

میش

قوچ

استان هرمزگان و بصورت پراکنده در استان‌های جنوبی	پراکنش
۲۰۰ هزار	برآورد جمعیت (راس)
قهوه‌ای، سیاه، سفید، دارای لکه‌هایی در نقاط مختلف بدن	رنگ
نر ۲/۱ ماده ۲	وزن تولد بزغاله (کیلوگرم)
نر ۹ ماده ۹	وزن پایان شیرخوارگی (کیلوگرم)
نر ۱۴ ماده ۱۲	وزن ۶ ماهگی (کیلوگرم)
نر ۳۷ ماده ۲۷	وزن دام بالغ (کیلوگرم)
۶۵	افزایش وزن روزانه (در دوره پروار بندی - گرم)
۹/۳	بازده غذایی (خوراک مصرفی به وزن زنده)
۴۰	بازده لاشه (درصد)
۲۵-۳۰	درصد دوقلو زایی
۸۰۰	شیر تولیدی روزانه (گرم)
۴	طول دوره شیردهی (ماه)

بز مرغز

پرآکنش	استان‌های کردستان و آذربایجان غربی
برآورد جمعیت (راس)	در استانه‌ی انقراض حدود ۲۵۰۰
رنگ	قهوه‌ای روشن تا تیره، سفید و سیاه
وزن تولد (کیلوگرم)	نر ۲/۳ ماده ۲/۱
وزن پایان شیرخوارگی (کیلوگرم)	نر ۱۶ ماده ۱۳
وزن ۶ ماهگی (کیلوگرم)	نر ۱۹ ماده ۱۷
وزن ۱۰ ماهگی (کیلوگرم)	نر ۵۵ ماده ۴۵
افزایش وزن روزانه (در دوره پرواربندی - گرم)	-
بازده غذایی (خوراک مصرفی به وزن زنده)	-
بازده لاشه (درصد)	-
درصد دوقلو زایی	۳۲
شیر تولیدی روزانه (گرم)	۳۰۰
طول دوره شیردهی (ماه)	۵
الیاف تولیدی سالانه (کیلوگرم)	۰/۷-۱/۵
قطر الیاف (میکرون)	۳۰-۳۲
طول دسته الیاف (ساعتی متر)	۱۲-۱۴
الیاف خالص (درصد)	۹۴
بازدهی الیاف (درصد)	۷۸

بز رائینی

استان کرمان	پراکنش
کمتر از یک میلیون	برآورد جمعیت (راس)
سفید، رنگ‌های تیره نیز دیده می‌شوند	رنگ
نر ۲/۵ ماده ۲/۲	وزن تولد بزغاله (کیلوگرم)
نر ۱۲ ماده ۱۱	وزن پایان شیرخواری (کیلوگرم)
نر ۱۸ ماده ۱۶	وزن ۶ ماهگی (کیلوگرم)
نر ۴۵ ماده ۳۵	وزن دام بالغ (کیلوگرم)
۱۵۰	افزایش وزن روزانه (در دوره پروار بندی - گرم)
-	بازده غذایی (خوراک مصرفی به وزن زنده)
۵۰	بازده لاشه (درصد)
۲-۴	درصد دوقلو زایی
۳۰۰-۳۵۰	شیر تولیدی روزانه (گرم)
۴-۵	طول دوره شیردهی (ماه)
۱۱۰-۵۵۰	بیده (کرک و مو) تولیدی (گرم)
۱۵-۲۲	قطر کرک (میکرون)
۵/۵-۷/۵	طول دسته الیاف کرک (ساعتی متر)
۳۶-۷۵	کرک خالص (درصد)

بز ندوشن

پراکنش	استان یزد
برآورد جمعیت (راس)	حدود یک صد هزار
رنگ	قهوه‌ای (عنابی)
وزن تولد بزغاله (کیلوگرم)	نر ۲/۲ ماده ۲
وزن پایان شیرخوارگی (کیلوگرم)	نر ۱۶ ماده ۱۴
وزن ۶ ماهگی (کیلوگرم)	نر ۱۸ ماده ۱۶
وزن دام بالغ (کیلوگرم)	نر ۲۶ ماده ۲۵
افزایش وزن روزانه (در دوره پرواربندی - گرم)	۹۱
بازده غذایی (خوراک مصرفی به وزن زنده)	-
بازده لاشه (درصد)	-
درصد دوقلو زایی	-
شیر تولیدی روزانه (گرم)	-
طول دوره شیردهی (روز)	-
بیده (کرک و مو) تولیدی (گرم)	۲۲۰-۲۸۰
قطر کرک (میکرون)	۱۴-۱۷
کرک خالص (درصد)	۴۴-۵۰

بز کرکی جنوب خراسان

پراکنش	استان خراسان جنوبی
برآورد جمعیت (راس)	۴۰۰ هزار
رنگ	غالباً سیاه - قهوه‌ای
وزن تولد بزغاله (کیلوگرم)	نر ۲/۲ ماده ۲
وزن پایان شیرخوارگی (کیلوگرم)	نر ۱۵ ماده ۱۴
وزن ۶ ماهگی (کیلوگرم)	نر ۱۸ ماده ۱۶
وزن دام بالغ (کیلوگرم)	نر ۴۵ ماده ۳۵
افزایش وزن روزانه (در دوره پرواربندی - گرم)	-
بازده غذایی (خوراک مصرفی به وزن زنده)	-
بازده لاشه (درصد)	-
درصد دوقلو زایی	۲۵
شیر تولیدی روزانه (گرم)	۳۰۰-۱۰۰۰
طول دوره شیردهی (ماه)	۵
بیده (کرک و مو) تولیدی (گرم)	۳۰۰-۵۰۰
قطر کرک (میکرون)	۱۶-۱۹
طول دسته الیاف کرک (سانتی متر)	-
کرک خالص (درصد)	۴۱-۵۵

منابع

- اخوان، ع، ۱۳۶۴ اطلاعاتی در زمینه پشم و پشم چینی در گوسفند، نشریه شماره ۱۰ مزرعه
- بانک اطلاعات مرکز اصلاح نژاد و بهبود تولیدات دامی
- پهنه‌بندی خشکسالی هواشناسی در سطح کشور بر اساس شاخص SPI سال آبی ۹۴-۱۳۹۳، سازمان هواشناسی کشور، مرکز ملی خشکسالی و مدیریت بحران.
- پهنه بندی میانگین رطوبت نسبی کمینه روزانه در سال زراعی ۹۳-۱۳۹۲، سازمان هواشناسی کشور، مرکز ملی خشکسالی و مدیریت بحران
- توکلیان، ج، ۱۳۷۸، ذخائر ژنتیکی دام و طیور ایران، موسسه تحقیقات علوم دامی کشور
- خالداری، م، ۱۳۹۳، اصول پرورش گوسفند و بز، انتشارات جهاد دانشگاهی واحد تهران، چاپ پنجم
- راسخ افشار، ۱۳۸۵، مبانی اصلاح نژاد گوسفند و بز، معاونت امور تولیدات دامی وزارت جهاد کشاورزی